

פרשת תרומה לב חכם

קיטון אחד עשו לי

כתוב בתורה (שמות כה, ב) ויקחו לי תרומה וגו'. וכבר עמדו חז"ל (שמות רבה לג, א) על לשון "ויקחו", דלכאורה היה לו לכתוב "ויתנו" לי תרומה, ולמה כתוב לשון קיחה. ואמרו על זה וז"ל, ויקחו לי תרומה, הה"ד (משלי ג, ב) "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו", אל תעזובו את המקח שנתתי לכם וכו', ויש לך מקח שמי שמכרו נמכר עמו, אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורתי, כביכול נמכרתי עמה, שנאמר ויקחו לי תרומה. משל למלך שהיה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו. אמר לו, בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך - קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי. כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים, בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, שנאמר ועשו לי מקדש, עכ"ל. היינו שגדר המשכן הוא מקום קבוע לדירתו של הקב"ה כביכול, כדי שיכול לדור אצל התורה ולא יצטרך ליפרד ממנה.

אמנם דברי המדרש צריכים ביאור, דלכאורה אין המשל דומה לנמשל. דבשלמא במלך שהיתה לו בת יחידה ובא אחד ונטלה, אם אינו מכין קיטון אחד לדירת המלך, נמצא דהמלך לא יכול לדור אצל בתו, ויצטרך לפרוש ממנה. אך אצל התורה שניתנה לישראל אין הדבר כן, שאף שלימד אותנו הקב"ה את תורתו, הלא התורה היא חכמה, וכשאחד מלמד חכמה לחבירו, עדיין נשארה החכמה גם אצל הראשון, וא"כ מה שייך לומר על התורה "נתתי לכם התורה, ולפרוש ממנה איני יכול".

התורה היא מציאות לעצמה

ומבואר בדברי חז"ל, דהתורה אינה רק חכמה בעלמא אלא היא מציאות לעצמה, וכבר הגדיר הרמח"ל בספר דרך ה' (חלק ד פרק ב), שמציאותה של תורה היא מעין מציאותו יתברך. נמצא שכאשר אחד לומד תורה, הרי זה כאילו הוא מכניס בקרבו ולתוכו את השכינה ודבוק בה. וזהו עומק הענין של "לפרוש הימנה איני יכול", שהרי לא שייך שאחד ילמד תורה, בלא התקשרות וחיבור לנותן התורה. וזהו מה שאמרו ז"ל "כביכול נמכרתי עמה", שלגבי תורה המוכר והדבר הנקנה אחד הוא, דלא שייך לקנות התורה בלא ה'. וכן להפך, לא שייך לזכות להשראת השכינה בלא התורה. ולכן כשבא הקב"ה להשרות שכינתו בישראל, נתן להם את התורה, שרק ע"י התורה נמצאת השכינה ביניהם.

וביאור הדברים שהתורה אינה רק מציאות של חכמה, שבודאי בחכמה גרידא לא שייך ענין של לפרוש ממנה. אבל התורה יש בה מעין מציאותו יתברך, ואין רצונו של הקב"ה ליתן להם את התורה כחכמה לכד בלי תכונה זו שטמון בה מעין מציאותו, וזהו "לפרוש ממנה איני יכול", שאין הקב"ה רוצה להפריד את עצמו מן התורה שתהא נשאת כחכמה בעלמא.

בחינת מקח וביחינת מתנה שבתורה

אכן עדיין צריך ביאור, שהרי חז"ל כאן קראו את התורה "מקח", וכן הוא לישראל דקרא "כי לקח טוב וגו'", ומהו ביאור הענין שהתורה נקראת "מקח", וכי התורה - וכן השכינה הבאה עמה - הם דברים הנקנים בדרכי הקנינים? איזה בעלות יש למי שקונה תורה? ועוד קשה, שמשמעות לשון מקח הוא קנין הנקנה ע"י מחיר ותשלומין, ומה הן התשלומין ששלמו בני ישראל בעד מקח זה, הלא לכאורה הם קבלו אותה ממנו יתברך בתורת מתנת חנם.

ונראה לבאר, בהקדם מה ששמעתי ממו"ר הרה"ג רבי שמחה שוסטל זצוק"ל להעיר על לשון הפסוק, שפותח "כי לקח טוב" שמשמע שהתורה היא "מקח", ומסיים "נתתי לכם" ומשמע שהיא מתנה. וקשה, אם היא "מקח" אינה "מתנה", ואם היא "מתנה" אינה "מקח". וביאר מו"ר זצוק"ל, דבאמת התורה מצד עצמה לא שייך לקנותה בדרך מקח, שהרי אין קץ לשויה, ולא שייך לשלם דמיה. ועוד, דבעצם אין התורה, וגם השכינה הבאה עמה, דברים ששייכים לאדם לקנותן,

שיהא לו בעלות עליהם ותפיסת יד בהם. ולכן, בעצמותו הוא מתנה, שהקב"ה נתן את תורתו לנו, אע"ג דבעצם אין לנו יד לקנותה וגם אין ידינו משגת תשלומיה. אבל מכל מקום יש בה בחינת מקח במקצת, שהקב"ה אינו נותן מתנה טובה זו, אלא אם כן האדם מוכן להכין אצלו קיטון אחד שיכול הקב"ה לדור בו, וכיון שיש איזה תשלומין מצד האדם, מכח זו נקרא "לקיחה". ומהו המחיר הזה, שהאדם יכשיר את עצמו להיות מקום ראוי שהתורה יכולה ליכנס בתוכו.

והנה מצינו שהתורה נקנית במ"ח דברים, והסביר הסבא מקעלם (ריש ספר חכמה ומוסר) שענינם כך הוא, שהתורה היא רוחנית, ובעצם אי אפשר לדבר רוחני לידבק באדם הגשמי. ולכן מוטל על האדם לזכך החומר שלו, עד שיעשה את עצמו לכלי המוכן להתדבק ברוחניות ולקבל את התורה, וזיכוכ זה נעשית ע"י המ"ח דברים שהתורה נקנית בהם. והיינו ממש כדברי מו"ר זצ"ל.

בעלותם של ישראל על התורה

אבל עדיין צריך ביאור, שבין בלשון מקח ובין בלשון מתנה יש במשמעותן שהלוקח או המקבל נעשה בעלים על הדבר, ולכאורה איזה בעלות יש לו לזה שלמד תורה, הלא הוא למד את התורה ויודע ומשיג אותה, אבל עדיין לא שייך על התורה לא שם מכר ולא שם מתנה. אמנם האמת כן היא שיש בעלות ממש על התורה, שהרי מצינו בכמה מקומות בחז"ל שלומדי התורה נעשו בעלים עליה, שבידם לקבוע את מציאות התורה עצמה. הנה איתא בירושלמי (כתובות פרק א הלכה ב), "אקרא לאלהים עליון לא-ל גומר עלי" (תהלים נז, ג), בת שלש שנים ויום אחד, נמלכו בית דין לעבר את השנה בתוליה חוזרין, ואם לאו אין בתוליה חוזרין, ע"כ. והיינו, שילדה בת ג' שנים ויום אחד שנבעלה, אין בתוליה חוזרים. ואם נבעלה ואח"כ עיברו בית הדין את השנה, וע"פ החשבון החדש היא פחותה מבת ג' ויום אחד, אזי בתוליה חוזרים, ואין על ילדה זו דין בעולה. והיינו שהקב"ה כביכול משעבד הבריאה והטבע לפסקן של חכמי ישראל. וזהו כוונת הזהר (תרומה קסא, ב) "בר נש דעסיק באורייתא מקיים עלמא", שהוא נעשה שותף אם הקב"ה בעצם קיום העולם. וכן איתא בחז"ל (ב"מ נט, ב), דמהא דכתיב (דברים ל, יב) "לא בשמים היא" למדים שכל הכרעה הולכת אחר הפסק של בית הדין של מטה, וזהו ענין הבעלות שיש ללומדי תורה.

לשמור עצמנו להיות משכן טהור לתורה

וכשנתבונן בדבר זה נראה שהוא דבר נפלא עד מאד, שזכינו שהקב"ה השרה שכינתו בתוכנו ע"י התורה, ויש לכל אחד ואחד מאתנו היכולת להיות ממקימי העולם. הנה כתוב (שמות כה, ח) "ושכנתי בתוכם", ודרשו חז"ל (מובא באלשיך), בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוכו של כל אחד ואחד מכם. הוי אומר, שכל אחד מישראל בידו להיות משכן. אמנם טמון בזה ג"כ אחריות גדולה, שהרי צריך לעשות את עצמו "קיטון אחד", דהיינו מקום הראוי להשראת השכינה, וכדאיתא בריש ספר נפש החיים דאם אדם מכניס לתוך לבו מחשבות טמאות, הרי זה כאילו מכניס זונה לבית קדשי הקדשים ח"ו, שהרי האדם הוא מקום השראת השכינה. עלינו לחזק עצמנו להרגיש את האושר הגדול שיש לנו, שה' נתן לנו את תורתו והשרה שכינתו בתוכנו, וע"י הרגשה והכרה זו נעמוד על החיוב לשמור מאד את מוחנו ולבבנו, שיהיו מקומות של קדושה וטהרה - מקום הראוי להשראת השכינה.

תנן באבות (פרק ה משנה ז) אם אין דרך ארץ אין תורה. וכתב על זה רבינו יונה וז"ל, ר"ל שצריך תחלה לתקן את עצמו במדות, ובזה תשכון התורה עליו וכו', עכ"ל. והיינו כנ"ל, שצריכים להזדכך ולהכין את עצמו להיות ה"קיטון אחד", המקום הראוי לשכון בו התורה, דהיינו מקום הראוי להשראת השכינה - וזיכך האדם נעשה על ידי תיקון המדות.

וכן בשעת הלימוד עצמו, צריכים להכיר שאין זה רק לימוד של חכמה בעלמא, אלא שהלומד מכניס לתוכו דבר שהוא מעין מציאותו יתברך. אומרים בשם רבי ברוך בער זצ"ל, שכשהיה מדבר לתלמידיו לחזק אותן כנגד רוח ההשכלה, היה אומר להם, שצריכים לדעת, שאין נכנסים לישיבה לקנות את דרך הלימוד, אלא התכלית היא לקנות לב חכם. והיינו, שכל מחשבותיו יהיו מחשבות של תורה, יאהב מה שהתורה אוהבת, וישנא מה שהתורה שונאת. והקנין שע"י לימוד כזה אינו קנין חכמה בעלמא, אלא הוא נעשה איש אחר, שקבע לעצמו את דרך החיים הכוללת כל ישותו ומציאותו של האדם.

ובאמת, אפילו דרך הלימוד עצמו נקבע כפי גישתו של האדם לתורה. שמעתי מהג"ר יוסף רוזנבלום שליט"א שאמר על ראש ישיבה אחד, שבכל דרך הלימוד שלו הוא מראה על יראת השמים שלו. שכיין שהוא מכיר שהתורה היא דבר ה', לכן הוא עמל ומייגע בכל כחו להבינה לאמתה. אנו הבני-תורה צריכים

להכיר ולהרגיש שכל אחד מאתנו זכה להיות מקום השראת השכינה - אנו ה"קייטון אחד" של הקב"ה כביכול. ויש בזה אחריות גדולה וכן"ל, ובפרט שאנו חיים במקום מלא טומאה ודעות כוזבות, צריכים לחזק עצמנו לשמור את משמרת המשכן שמירה מעולה. ובזכות הכנה זו, נזכה למתנה שהיא למעלה מכל שויות ומחיר.

